

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

 Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till byrån, 54 Drottninggatan, 1 tr., insända årsavgifter och prenumerationsavgifter.

1903

Ry följd VI årg.

Häft. 8

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ❖ ❖

OGH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN ❖ ❖ ❖

INNEHÅLL:

K. L.: Ett och annat om sjukvården i Frankrike.
LYDIA WAHLSTRÖM: Kvinnans rösträtt i forna tider. Ett par fakta ur ett diskussionsinlägg.
Litteratur: E. Wbg, Hemmet tomt af J. Deuzèle. — F. E., Vera af Johan Nordling.
Kvinnans deltagande i stadsfullmäktigevalen.
Föreningsmeddelanden.

SVECIA,

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste vilkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 40, 2 tr.

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 40.

— Aktiebolaget Nordiska Kompaniet. —
Textilafdelning, Thyra Grafström.
Fredrika och påbörjade Broderier på sidan, Kläder, Härfte och yllestrammalij, passande för plakat, Fortlärer, Maktör, Kindlar, Serveringsdukar m. m. Mönster utifrån. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.
Obs.! Andrad adress: Regeringsgatan 5.

Bröderna Pahlmans Skrif-, Språk- & Handelsinstitut,
A. T. 84, Riks- 56 06, Stockholm, Stora Vattugatan 2, 1 och 2 tr. upp.
Fullständigt Handelslitroverk med öfning- och mönsterkontor.
Åskurser, Terminkurser, 3 mån. kurser. Kurser i särskilda ämnen.
Undervisningen bestriks af 21 lärare. Nya elever emottagas dag-
ligen. Prospekt gratis på bekrän.
Söndagslektioner. Skrifvinstitutet fortgår oförändradt.

Salubrin.

För att övertyga sig, att **F.H. Der P. Håkansson's Salubrin** är ett preparat, som icke bör saknas i något hem, behöfver man endast försöka det för något eller några af de ändamål, för hvilka det rekommenderas, t. ex. **brännskador, kvlindisar, sår** etc., och använda det på sätt, som i den hvarje flaskas Salubrin åtföljande beskrifningen angäffes. Salubrin tillhandahålls i Partym-, Specer- och Färgåffären. Partilager hos **Geijer & C:o, Stockholm.**

Almedahls Duktyger och Väfnader

till fabrikspris

Proofer sändas på begäran franco.

Nordiska Kompaniet,
Stockholm.

Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin.

Från **Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition** hafva utkommit och finnas att tillgå hos alla bokhandlare följande arbeten passande för

Konfirmander:

Några minnesord till mina nattvardsbarn, af *G. E. Beskow*. Andra uppl. Häft. 1: 50, kart. 1: 80, klotb. 2: 50.

Minnesord till de unga under konfirmationstiden, af *G. Weitbrecht*. Kart. 75 öre, klotb. 1 kr.

Några ord till nattvardsbarn med afseende på deras första nattvardsgång af *A. T. Hammar*. Andra uppl. 25 öre.

Konfirmationslöftena. I färgtryck. 3 öre.

Minne från konfirmationstiden, af *P. J. Emanuelsson*. Fjärde uppl. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, klotb. 1: 25.

Trons näring vid Herrens nådebord för kristliga nattvardsgäster, af *Henrik XII yngre Reuss*. Tredje uppl. Häft. 50 öre, v. b. 75 öre, klotb. 1: 50.

Om Herrens heliga nattvard och hvilka äro värdiga nattvardsgäster?

Af *C. O. Rosenius*. Nionde uppl. Häft. 25 öre.

Stilla stunder före den heliga nattvarden, af *R. Wenger*. Häft. 1: 50, halffr b. 2: 50.

När bör du gå till Herrens nattvard? Af *C. O. Rosenius*. 2 öre.

Den heliga nattvarden, af kyrkoherden *Rich. Markgren*. Häft. 1 kr, inb. 1: 25.

Såsom ljusets barn. Några ord till unga flickor efter konfirmationen, af *dr Ernst Siedel*. Häft. 1: 75, kart. 2 kr., klotb. 3 kr.

Ungdomstiden — Herrens tid, af *G. Weitbrecht*. En bok för ynglingar. Andra uppl. Häft. 2: 50, kart. 3 kr., klotb. 3: 50.

Huru jag kom till frid. En själfbiografi. Öfversättning från tyskan. Häft. 1: 50, kart. 1: 75.

Ångsblommor. Kristliga betraktelser för ungdom under hvarje dag i året, af *L. L.* Häft. 2: 25, v. b. 3 kr. klotb. 3: 25.

Vägmärken. Födelsedagsbok med minnesord för Guds barn ur skriften jämte verser för hvar dag i året. Interfolierad med blanka sidor för anteckningar vid minnesvärda dagar, såsom födelsedagar, namnsdagar o. s. v. Af *L. S.* Sjette uppl. Kart. 1: 50, fint klotb. 2: 25, d:o med guldsnitt 2: 50.

Ljus på vägen, minnesord för hvar dag i året. Sjette uppl. V. b. 1 kr., klotb. 1: 75, chagr. guldsnitt 3 kr.

Obs! **Biblar och Nya testamenten** i enklare och finare band finnas, de förra i sex olika upplagor, de senare i tolf, passande för konfirmander. Priset varierar allt efter bandens och papperets beskaffenhet från 1 krona till 15 kronor för biblar och från 50 öre till 3 kronor för Nya testamenten. Profsidor med priskurant sändas gratis.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdel-ningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada,

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrannt och af bästa material. ☛

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,

52 Drottninggatan 52.

Lärarinnor för sommar- månaderna.

Å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå finnas anmälda lärarinnor, som mot någon ersättning, eventuelt endast fritt vivre och fria resor, önska anställning under sommaren,

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48
31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader

ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Linnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrselar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.

Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Ett och annat om sjukvården i Frankrike.

Några intryck från ett halft års vistelse vid ett franskt sjukhus.

Det finnes väl knappast en fråga bland de mångfaldiga sådana som göra anspråk på kulturmänniskans uppmärksamhet, som i högre grad än sjukvården äger aktualitetens intresse. Sjukvården är en brännande fråga för alla tider, på samma gång den är af internationell art, för så vidt lindrandet af mänskligt lidande är en sak, som hvarje mänsklig individ måste erkänna som sin egen. Det är utgående från den förutsättningen, att sjukvårdsfrågans allmänmänskliga karaktär är ställd utom allt tvifvel, vi tänkt oss att meddelandet af några intryck från ett sjukvårdsområde så främmande för vårt eget som Frankrikes, skulle kunna äga intresse äfven för svenska läsare.

Liksom alla spörsmål af hvad art de vara mände i det omstörtningarnas land som kallas Frankrike, har äfven det franska sjukvårdsväsendet en sida, starkt färgad af politiken. Den epokgörande frågan om de religiösa ordnarnas indragning, den s. k. kongregationsstriden, som sedan ett par år tillbaka varit den stående rubriken öfver meddelandena från den franska deputerade kamaren, är i det närmaste förbunden med sjukvårdsförhållandena, ity att de andliga stiftelserna (les congrégations) hafva så godt som uteslutande lasaretsjukvården i sin hand. Reformrandet af kongregationsväsendet innebär i och med detsamma en genomgripande förändring af sjukvården, och det vill synas som om Frankrike verkligen på detta fredliga område ginge till mötes en revolution, som, det är att hoppas, skall blifva till nationens och den lidande mänsklighetens fromma.

Den första förpostfäktningen i det kommande fälttåget har redan ägt rum. Densamma har bestått i ett förliden höst af konseljpresidenten, inrikes- och kulturministern Combes utfärdadt dekret, tillställt alla Frankrikes prefekter, angående inrättandet af fasta, af staten beroende sjuksköterskeskolor. — Skrifvelsen, som

på ett värtaligt sätt framhåller statens förpliktelser att tillse, att de fattiga sjuka på de allmänna sjukhusen blifva väl vårdade, samt häfda hurusom, i samma mån vetenskapen går framåt, behovet af en sjuksköterskekår med god teknisk utbildning allt mer gör sig gällande, är i trots af sin humana och föga aggressiva ton ett slag i ansiktet på det hittills rådande sjukvårdssystemet. — Så förordas nödvändigheten af att sjuksköterskeskolor ofördröjligen skola inrättas i hvarje fransk stad, där en medicinsk fakultet eller en andra klassens skola för läkare finnes, förutom på alla orter, där man bland läkarne kan påräkna lämpliga lärarekrafter.

M. Combes definierar på följande sätt sjuksköterskan och hennes uppgift. »Hon är», säger han, »icke en person, som förtjänar sitt uppehälle med att feja och göra rent inom sjukhusen, utan läkarens och kirurgens väldisciplinerade och tränade intelligenta medhjälparinna, hvilken tillika med känslan af sin egen värdighet bör vara uppfylld af berättigad stolthet öfver ett kall, hvarmed hon tjänar både filantropin och vetenskapen».

Skrifvelsen innehåller för öfrigt ett detaljeradt förslag till reglemente för sjuksköterskeskolorna, hvilket emellertid är för vidlyftigt att här återgifva. Upplýsningen om att en skrifvelse som den här åberopade verkligen föreligger torde vara tillräcklig som en inledning till efterföljande lilla skildring af de franska sjukvårdsförhållandena, sedda med en svensk sjuksköterskas ögon.

* * *

Hvar och en som känner något till de religiösa kvinnoordnarna, och det inflytande de hittills utöfvat på sjukvården, kan lätt föreställa sig verkan af M. Combes' skrifvelse på de klerikalt sinnade i Frankrike. Ministern lär äfven vid cirkulärets utfärdande hafva yttrat, att han redan undertecknat så många ovälkomna påbud, att ett mer eller mindre icke spelade någon roll. — Reformen inom sjukvårdsväsendet ses i allmänhet icke med blida ögon i Frankrike, och tanken att kvinnor och isynnerhet kvinnor, som ej aflagt klosterlöfte, skola vårda såväl manliga som kvinnliga sjuka, stöter fransmannens sinne för det passande. Och detta är lätt förklarligt, ty en kvinna, som utför sagda värf, måste veta att ständigt gifva akt på sig själf och genom sitt blotta uppträdande omöjliggöra hvarje själfsvåld från patientens sida. Men den franska unga kvinnan har i de flesta fall icke lärt att taga vara på sin egen värdighet, skyd-

dad och omgifven, som hon är af konvensansregler redan från vaggan. Äfven om familjen är i så blygsamma ekonomiska villkor att den ej kan hålla mer än en tjänare, så skall dottern följas till och afhämtas från skolan, och som vuxen får hon ej utan sällskap göra sina promenader utom hus. Allt som på minsta vis kan verka sårande på hennes blygsamhet eller rättare sagdt, enfald, undvikes sorgfälligt, och sålunda växer hon upp i ovetenhet om de mörka sidorna i den henne omgifvande världen. Man får således icke undra på, att äfven lekmännen ruska på hufvudet åt M. Combes' reform.

Läkare och sjukhusstyrelser, som ständigt känna sina händer bundna, sina bästa sträfvanden i de lidandes tjänst fruktlösa till följd af saknaden af en kompetent sjukvårdspersonal, borde dock förstå betydelsen af ministerns skrifvelse. Men nej, flertalet läkare såges skratta däråt och anse reformen utförbar och dessutom fullkomligt onödig. En utlänning, som är förtrogen med arbetet på engelska eller — hvarför icke — svenska sjukhus, häpnar öfver deras blindhet och — förnöjsamhet. Sjukhusstyrelserna kunna heller icke så hastigt finna sig i de i utsikt ställda nyheterna. Frågan diskuterades för en tid sedan af styrelsen för ett stort sjukhus i Bordeaux och blott halfva medlemsantalet var för upprättandet af en sjuksköterskeskola. Detta sjukhus rymmer 900 patienter, och om sjukskötselns ställning där kan man döma af följande drag.

De sjuka betjänas nattetid allenast af två systrar, som genomvandra salarna, och blott stanna vid de svårast sjukas sängar. — Att en patient är i behof af särskild tillsyn delgifves nattvakten medelst en vid sängfoten fästad tafla, hvarpå läses *R d. v. s. recommandé* eller *A d. v. s. agonie*, allt efter den sjukets tillstånd. Hvarje natt förekomma naturligtvis flera dödsfall, och det vore orimligt att begära af dessa två nattvakter, att de skulle hinna vara närvarande och mildra ångesten vid hvarje dödsbädd; att lindra mindre svårt sjukas plågor och obehag, därtill gifves ingen tid. — Bad, kalla aftvättningar, isblåsor och våtvärmande omslag äro behandlingssätt, som ytterst sällan lära förekomma på de franska sjukhusen, och det endast på den grund, att läkaren ej kan lita på att de gifvas så att patienten har mer gagn än skada däraf. Operationssalen är för de flesta systrar en terra incognita, och allt arbete där utföres af medicine studerande och »infirmiers», motsvarande »biträdena» på våra sjukhus. De senare ha ej stort begrepp om aseptik och begå våra brott däremot: de förstnämde äro mången gång helt unga

och utan vana vid de göromål, som hos oss tillfalla operations-sköterskan. Ett fall som är belysande berättades mig af ett ögonvittne.

En ung medicine studerande hade fått i uppdrag att decinfektera en patient, som led af en tumör och på hvilken skulle företagas buksnitt. Trättningen utförde han med sådan kraft, att tumören, en s. k. cysta, brast och innehållet spred sig i bukhålan. Operatören var utom sig men kunde naturligtvis ej göra saken ogjord.

* * *

Låt oss nu kasta en blick på personalen på ett franskt sjukhus.

Förutom af öfverläkaren, »le chef de service», bestrides läkare och sjukvård af medicine studerande, »étudiants en médecine», nunnor, »les soeurs», och en manlig och kvinlig lägre tjänstepersonal; »les infirmiers» och »les infirmières». Här må nämnas att en »étudiants en médecine» i Frankrike har fritt tillträde till alla sjukvårdsinrättningar i landet, hvilken dag och vid hvilken tid som helst på dygnet.

»Les étudiants» äro af två kategorier: »les internes», hvilka hafva bostad på sjukhuset och, eftersom underläkare ej existera, i öfverläkarens frånvaro hafva att bestämman öfver sjukvårdspersonal och patienter, och »les externes», hvilkas roll närmast motsvarar våra kandidaters. — Redan tredje eller fjärde studieåret kan den unge läkarekandidaten blifva »interne», och då på samma sjukhus finnas många interner, de flesta i åldern om ett par och tjugo år, men ingen öfverordnad, undantagandes den stund, då »le chef de service» gör sin rond, kan lättare tänkas än beskriivas, hurudan ordningen och disciplinen skola vara. Alla mera invecklade sjuksköterskesysslor, såsom förbands anläggande, injektioners utförande och dylikt verkställas af »les étudiants». De sjuka äro nästan fullkomligt i deras makt, och mången särskildt kvinlig patient eller nunna har haft stort skäl att beklaga sig öfver dessa allt för unga och allt för oerfarna läkare utan ansvar, hvilka påstås ofta missbruka sin ställning och tillåta sig handlingar, som hos oss skulle stämpla dem som ovärdiga läkarens kall.

Icke bättre är det med nunnorna. Deras uppfostran och ordensregler göra dem till allt annat än lämpliga sjuksköterskor. De som äro ämnade för sjukhusen, få samma uppfostran som de,

hvilkas verkningskrets faller inom barnauppfostrans eller fattigvårdens område. När en novis först träder inom sjukhusets dörrar, skickas hon att vid pass ett års tid hos en äldre erfaren syster sätta sig in i sina blifvande plikter som »surveillante» på en afdelning. Då hon sålunda är färdig för själfständig verksamhet, befinner hon sig i en allt annat än afundsvärd ställning. Utan den minsta teoretiska och ytterst liten praktisk underbyggnad skall hon vaka öfver omkring 40 patienter, blindt lyda den »interne», som har salen på sitt ansvar, och se till, att de underordnade »infirmiers» eller »infirmières» utföra sina åligganden på ett något så när tillfredsställande sätt.

Om hon hade frihet att handla som sunda förnuftet bjuder, att utveckla sina anlag och odla sin intelligens, vore väl saken ej så betänklig, men nu komma hennes plikter gentemot kyrka och kloster i konflikt med hennes plikter som sjuksköterska, och aldrig blifva de förra lidande på de senares bekostnad. Läkarens befallningar vika alltid för prästens. Därför hör man beständigt att det är omöjligt lita på hvad »ma soeur» säger, ty för henne är det ej orätt att underlåta en af läkaren föreskrifven behandling och sedan inför honom lugnt påstå, att den blifvit utförd. Just i dagarna talas här mycket om förfalskningar, begångna af »la supérieure» vid ett stort sjukhus. Hon har hvarje månad inkasserat omkring 200 francs till extra vakhjälp åt de svårast sjuka men aldrig använt pengarna för sitt ändamål, utan i stället utgifvit dem till den Heliga Jungfruns ära, d. v. s. köpt papper, blommor och dylikt, hvarmed madonnans i hvarje sjuksal befintliga altare blifvit prydt. Hon har emellertid låtit personalen underteckna kvitton, hvori vederbörande erkänna sig hafva mottagit betalning för extra vakning, 1 franc pr natt, utan att de hvarken vakat eller fått pengar. Hon anser ej heller att någon orättfärdighet är begången, och den världsliga rättvisan kan ej nå en »supérieure».

En patient, som under svåra plågor ber om litet vatten, måste vänta tills nunnan slutat sin andakt, om hon för ögonblicket är upptagen däraf. Det är en nunna förbjudet att se en naken lem, äfven om denna tillhör en kvinna eller ett barn. Följden är, att äfven den intimaste vård mången gång måste lämnas den sjuka kvinnan af manliga händer.

I detta sammanhang måste jag berätta en tilldragelse, som nyligen händt en, mig väl bekant dam i en mindre sydfransk stad. Hon intresserade sig för en gatsoperska och hennes lilla gosse på

11 månader, och då denne blef sjuk, ställde hon om, att han kom till stadens »Maison de Santé». Sjukvården där bestrides af nunnor, tillhörande Sankt Annas orden, hvilken har till sin uteslutande uppgift att vårda sjuka. Dagen efter barnets intagande på sjukhuset fick min vän bref från »Mr le Curé» med begäran att afhämta gossen, ty som det befunnits, att den lille sjuklingen var af genus masculinum, strede det mot all anständighet, att han vårdades af nunnorna. Hon begaf sig genast dit och fick tala med »la supérieure», hvilken äfvenledes förklarade, att det var alldeles omöjligt att sköta barnet och hålla det rent, ty ordensreglerna förbjödo nunnorna att tvätta en sjuk »längre än till midjan». — Detta svar är gifvet i våra dagar af föreståndarinnan för en sjuksköterskeorden och gäller ett 11 månaders barn!

Nunnans närvaro i sjuksalen är beräknad att ingifva förtroende; också blir man vid ett flyktigt besök lätt förvillad i sitt omdöme om hennes uppgift där. Man ser henne gå omkring bland sängarna i sin mörka, värdiga dräkt. Men klädningens släp och sjänkärmar och det på hufvudet burna dokets likaså opraktiska som osköna form stämpla henne genast för ett vid sjukhuslifvet i andra länder vandt öga såsom mera till namnet än till gagnet sjuksköterska.

Hon har uppsikt öfver linneförrådet och utdelar maten, och hennes förtjänst är det, att allt som synes är något så när regelrätt och ordentligt, men blir det fråga om den enklaste aseptiska snygghet, så fattas henne begreppet därom. Om en runna undantagsvis fått ärkebiskopens tillåtelse (ty detta erfordras) att närvara i operationssalen, så uppträder hon där i ofvannämnda på den platsen omöjliga kostym. Men hon är mästare i konsten att ordna de Parad-linneförråd, som finnas på alla sjukhus till besökandes uppbyggelse. Den är värd att ses, denna stora luftiga sal, vanligen det vackraste rummet i hela inrättningen, med väggarna beklädda af hyllor, på hvilka linnen är ordnad i konstrika mönster: stjärnor, kors och bokstäfver, formande meningar, t. ex. »Ave Maria», o. d. Färgnyanser åstadkommas genom olika styrka i blekningen hos de linnesedlar, som bilda figurerna. Det hela gör likväl ett nästan sorgligt intryck, då man besinnar, hur mycket arbete, som här nedlagts utan motsvarande nytta, och här om någonstädes tänker man ofrivilligt på »missbrukad kvinnokraft.

Hos dessa nunnor väntar man att framför annat finna en ren sedlig anda, men deras moraliska begrepp och omdömesförmåga hafva genom uppfostran blifvit så snedvridna, att äfven deras uppförande

stundom lämnar åtskilligt öfrigt att önska. Deras fel torde dock mest hafva sin grund uti oerfarenhet. De lefva nämligen i fullkomlig ovetenhet om den yttre världen, och börjar någon ett samtal med en af dem därom, så säger hon vanligen »Nej, nej det är icke för oss!» och är sedan som en sluten bok.

Om »les infirmiers» och »les infirmières» är ej mycket att säga. Deras yrke har ringa anseende. De rekryteras därför ej sällan bland samhällets förolyckade individer eller också lida de af något lyte, som gör det svårt för dem att finna ett annat lefvebröd och nödgar dem att hålla till godo med hvad andra, bättre lottade, förkasta. Allt grofarbete utföres af dem liksom all enklare sjukskötsel, men huru mycket ondt hafva de ej åstadkommit genom sin okunnighet och grymhet! Ett exempel: en »infirmier», som fått befallning att bära en kvinna, hvars amputerade ben blifvit omlagdt, tillbaka till sängen, roado sig med att kasta henne i luften, utan att hennes förtviflade rop eller den närvarande systemns tillsägelser förmådde honom att upphöra.

Drickspengar spela en oerhördt stor roll; den sjuke, som ej kan betala för hvarje gång han vill blifva tvättad och kammad, får ligga vecktal utan att någon bekymrar sig om hans snygghet. Nunnorna hafva ej så orätt i att anse sjuksalen som »tröskeln till paradiset» för dem själfva, men såsom »skärselden» för de sjuka.

Sådan är i få drag den personal, som vårdar de sjuka på sjukhusen. Det återstår att kasta en blick på dem, som utöfva sjukvård i hemmen eller »les gardes malades». Det är oftast gifta kvinnor af den lägre borgarklassen eller högre arbetsklassen. Fler-talet har tagit sig till med denna verksamhet, utan att hafva den minsta underbyggnad, blott för att förtjäna sitt uppehälle. Andra ha genomgått någon af de teoretiska kurser, som finnas anordnade för lekmannasköterskor, och sedan de fått sitt diplom, utöfva de sjuksköterske-verksamheten i all dess vidsträckthet. Patienter och läkare hafva dock mycket att utstå af dem, ty deras kunskaper äro så ytliga, att de tro sig förstå allt, då de i själfva verket äro sällsynt okunniga. En »garde-malade diplomée» har visserligen under två läsår bevistat föreläsningar i följande ämnen: anatomi, kirurgi, antiseptik, hygien, profylaktik, symptomlära, apotekarekonst, barnavård och massage — som man ser äro ämnena många och ansatsen god, men därvid stannar det ock. Ty föreläsaren i alla ämnena är vanligen en medicinskt »intresserad» dam, utan annan underbyggnad än på sin höjd diletterans själfstudium. Men för att undervisningen

icke skall blifva blott teoretisk äro läkarna på någon fattigpoliklinik vidtalade att lämna sagda elever tillträde till deras mottagningar, och där kan man se tio till femton elegant om också icke så smakfullt klädda damer trängas för att få se och höra så mycket som möjligt. De prata i munnen på hvarandra, göra mer eller mindre enfaldiga frågor, snafva på hvarandras släp och söka på sitt tafatta sätt vara den stackars patienten till hjälp, allt under det de utgjuta sig öfver hur synnerligen intressant och lärorikt fallet är. Två månader äro anslagna för auskultationen hos hvarje specialist. Sedan eleverna bestått examen i alla ämnena och fått intyg af de olika läkarne, att de närvarit vid deras mottagningar under föreskrifven tid, erhålla de sitt diplom och gå att utöfva sjuksköterskekallet, bokstafingen utan att hafva sett en sängliggande sjuk.

* * *

Hittills hafva endast mörka tafloer upprullats, men det finnes äfven ljusa, och dit hör i främsta rummet det citerade regeringspåbudet, hvilket kan hälsas som gryningen till en ny dag. Cirkuläret är inspirerad och dess hufvudpunkter nästan ordagrannat återgifna från en fransk kvinlig läkares gradualafhandling: »*Considérations sur les infirmières*» af d:r Anne Hamilton. Denna märkliga publikation har emellertid på samma sätt som cirkuläret själfväckt mycken ond blod och vållat sin författarinna många bittra stunder och många missräkningar. Den har nämligen varit utsatt för skarp offentlig kritik, och fordna vänner hafva efter tesens utgifvande vändt sig bort från d:r Hamilton. För en svensk uppfattning finnes emellertid alls intet stötande i hennes skrift; den utgör helt enkelt en historik öfver sjukvården i Frankrike från äldsta tider intill nu, med uppgifter och statistik från andra länders, framför allt Englands sjuksköterskeväsende samt i sammanhang därmed en kritik öfver sjuksköterskeväsendet i Frankrike och förslag till dess förbättrande.

D:r Hamilton har likväl fått omsätta sina idéer i praktiken, i det hon sökt platsen och blifvit antagen som direktis vid *Maison de Santé Protestante i Bordeaux*. En dylik plats motsvarar närmast husmodersysslan vid ett svenskt sjukhus, och det är därför icke att undra på, att flertalet af doktor H:s vänner ogärna sågo henne, en medicine doktor, antaga en plats, som hvilken ostuderad duglig och energisk kvinna som hälst enligt det vanliga begreppet kunnat fylla. Själftva sjukhuset, dit hon kom, är inrymdt i en stor

fyra-våningars byggnad och är så ohygieniskt och obekvämt inrättadt som möjligt. Vid sin ankomst för två år sedan fann hon allt kaotiskt, oordentligt och smutsigt, ty den föregående direktisen saknade sinne för renlighet, och hörde dessutom till den sortens folk, som spara allt som slås sönder, i tanke, att det en gång kan komma till pass. Följden var, att man knappast kunde bana sig väg genom korridorer och trappor, så fyllda voro de af skräp. Först gällde det att få rent, att taga bort sänghimlarna och gardinerna kring bäddarna m. m. i det oändliga, sedan att på det mest praktiska och hygieniska sätt tillgodogöra sig det befintliga utrymmet och sist och ej minst att i tidsenlig riktning reorganisera sköterskepersonalen.

Vid Maison de Santé i Bordeaux är sålunda fästad den äldsta och hittills enda sjuksköterskeskolan i Frankrike af ofvannämnda art och med — hvilket för doktor H. var hufvudsaken — 9 friplatser för elever, som bo på sjukhuset och således verkligen hafva förutsättningarna att med sakkunnig ledning kunna blifva goda sköterskor. — Men huru finna unga bildade flickor, som vågade utsätta sig för allt klander och alla misstänksamma blickar, som väntade dessa elever? Det lyckades dock, och nu finnas inalles 12 elever, alla från goda protestantiska hem. De äro iklädda en liknande uniform som våra sköterskor, blåa tvättklädningar och hvita förkläden, men inga mössor, ty detta stöter på »nunna». Deras rum ligga i fjärde våningen tillika med ett skönt badrum, afsedt endast för dem.

Dessutom hafva de en treflig salong, där de kunna taga emot sina anhöriga och vänner. Måltiderna intagas gemensamt med doktor H. och samtalen därunder äro nästan alltid lärorika, ty doktor H. har en enastående förmåga att vid alla tillfällen och på ett angenämt sätt meddela sina kunskaper. Alla lördagsaftnar samlar hon eleverna i sin egen salong, och då går det mycket gladt till. I stället för sällskapslekar öfva de sig att lägga förband på hvarandra eller också studeras anatomi på ett skelett, eller tages ett öga i papper maché i skärskådande. Aftonen avslutas med en kopp te, och sedan skynda alla i sina respektive sängar, ty söndagsmorgonen kl. 6 måste de stiga upp för att kunna städa sina rum till frukostdags kl. 7 f. m. De flesta af dessa unga flickor hafva tillbringat sin tid från skolans slut till inträdet vid Maison de Santé på det för franska flickor vanliga sättet med promenader och broderi dagen i ända. De kunna åstadkomma så fina hvitbroderier som våra mormödrar, och äfven i

andra afseenden förflöt deras dagar på liknande sätt som dessas. Nu äro de förtjusta öfver förändringen och förvånas öfver huru fort timmarna fly och hafva ingenting emot att ett tu tre se sig framflyttade 50 år i tiden. Också ligger det öfver dem alla en glad, förnöjd stämning, som genast slår alla besökande med förvåning.

Och ingen dag går, utan att flera personer komma för att egna ögon öfvertyga sig om det oerhörda, att unga flickor af god familj vårda sjuka, såväl män som kvinnor. För en sjukhusbildad svenska är det en ständig källa till munterhet att se de besökandes häpnad och höra deras omdömen. En ganska betecknande fråga gjordes af en professor vid stadens medicinska fakultet. Han blef presenterad för och underhöll sig en längre stund mycket älskvärdt med nämnda svenska sjuksköterska; sedan frågade han doktor H. »om det i Sverige vore möjligt för en sjuksköterska att blifva gift». Det har så ingått i folkmedvetandet, att en sjuksköterska måste viga sig åt celibatet, att det motstånd för hvilket många unga flickor, som velat ingå som elever vid Maison de Santé, fått vika, varit föräldrarnas fruktan, att de skulle blifva »des vieilles filles». De som personligen tagit kännedom om d:r H:s institution och dess verksamhet hafva vanligen blifvit dess vänner, men ännu vägra de flesta människor här att sätta sin fot inom ett hus, där något så mot all anständighetskänsla stridande kan pågå.

Om man betänker alla svårigheter som mött, har doktor H. lyckats öfver förväntan. Alla, som dela hennes åsikter i sjuksköterskefrågan, fylka sig omkring henne, och hon har t. o. m. fått officiellt uppdrag, att på ett allmänt franskt läkaremöte, som sammanträder i Bordeaux i juni detta år, hålla föredrag öfver regeringens förslag och utveckla sina idéer om bästa sättet att tillämpa det på nuvarande franska förhållanden. — Hon är innerligt afhållen af sina elever, men nog återstår mycket, innan hon får en disciplinerad sköterskekår. Att samma sak måste utföras på samma sätt vid samma tid och hvarje dag, är oändligt svårt att inplanta i elevernas medvetande, och det kostar heta strider för den som i det fallet vill drifva sin vilja igenom. Och innan en tillräckligt talrik och kompetent sjuksköterskekår hunnit bildas, är det förspilld möda att taga upp kampen mot kongregationerna. Direktionen för det största sjukhuset i Marseille har tagit steget fullt ut och afskedat nunnorna, men nu står man rådlös, ty hvarifrån taga en personal, som ej är sämre än den förutvarande? Antagligen blir där den sista villan värre än den första.

Det är en jätteuppgift doktor H. påtagit sig, och frågan är, om hon får upplefva förverkligandet af sina idéer. Ännu har hon allmänna opinionen emot sig, och säkerligen dröjer det minst en generation, innan denna blir omstämd. Men som hon med glädje mod gifver hela sitt lifsarbete för att föra sin idé framåt, om också blott ett steg, få vi hoppas, att det måtte blifva henne förunnadt att åtminstone se sina sträfvanden mötas med sympati och förstående, och att dock en gång hennes dröm, att på alla franska sjukhus skall finnas en uppsättning dugliga och hängifna lekmannasjuksköterskor, måtte gå i fullbordan.

K. L.

Kvinnans rösträtt i forna tider.

Ett par fakta ur ett diskussionsinlägg.

Då konstitutionsutskottet afstyrkte hr Lindhagens vid 1902 års riksdag framlagda motion om kvinnans rösträtt, förklarade utskottet bl. a. »att det väckta förslaget afser att i vår offentliga rätt införa en alldeles ny princip, som ej heller i andra länder, hvilkas samfundsförhållanden äro med våra närmast likartade, ännu vunnit tillämpning». Påståendet är riktigt, för så vidt det gäller vår egen tid; däremot skall en historisk öfverblick lätt kunna visa oss, att kvinnans rösträtt i forna tider varit både erkänd och tillämpad i tvenne med Sverige likartade länder, d. v. s. två af de europeiska s. k. »kulturländer», från hvilka vi äro vana att hämta politiska lärdomar. I *Frankrike* ha de kvinnor, som uppfyllde de för valrätt stadgade egendomsvillkoren, också innehaft denna rätt alltsedan Filip den sköne 1302 första gången sammankallade »les états généraux» och till deras sista sammanträde 1789. Detta gällde icke blott adliga kvinnor, som innehade länsgods — sådana kvinnor voro till och med valbara, ehuru de vanligen föredrogo att låta sig representeras genom ombud — utan bestämmelserna innefattade också nunneklostren, och äfven det tredje ståndets kvinnor deltog bevisligen i valen på de »kommunalstämmor», där dessa försiggingo. Att franska revolutionen, som i allmänhet gjorde ända på gamla sedvänjor, också beröfvade kvinnan sin rösträtt — på samma gång som den dock satte upp denna rätt bland »de medfödda mänskliga rättigheterna» — kan nog

till en god del tillskrifvas upplysningstidens på artificiell väg uppkonstruerade teorier om kvinnan, dessa teorier, åt hvilka Gyllenborg ger uttryck i sin vers:

»En manlig hurtighet jag ej hos kvinnan prisar;
jag vill en svaghet se, som könets skillnad visar».

Liknande har förhållandet varit i *England*. Äfven där ha kvinnorna sedan medeltiden, enligt Henrik VI:s 8:de statut från midten af 1400-talet, haft rösträtt till underhuset, för så vidt de hade egendom af 40 shillings inkomst. De upphörde visserligen småningom till följd af den allmänna bildningens sjunkande efter renässanstiden att begagna sig däraf, men den stora parlamentsreformen af 1832 upphäufde icke de gamla rösträttsbestämmelserna när den satte manligt kön bland kompetensvillkoren för den nya väljarkår, som då tillskapades. När de engelska kvinnorna på 1860-talet började sin rösträttsrörelse, kunde de därför utgå från det faktum, att kvinnans rösträtt under vissa villkor redan var i engelsk lag grundad.

Visserligen kunna vi i *Sverige* icke se tillbaka på någon liknande bestämmelse som i England och Frankrike, men så har valrätten heller icke före frihetstiden haft någon större betydelse i Sveriges historia, då ju själfskrifvenhet och ämbetsmannaställning spelade en stor roll vid valen. Men i kommunala angelägenheter ha de svenska kvinnorna sedan äldre tider deltagit, och redan i 1686 års kyrkolag bekräftas deras rösträtt vid prästval. 1862 års kommunalförordningar ha sålunda icke infört någon nyhet genom att tillerkänna kvinnan kommunal rösträtt, och staten har på senare tider ytterligare bekräftat forna tiders uppfattning genom att äfven göra henne valbar till fattigvårdsstyrelse och skolråd.

Men för sådana, som icke påverkas af dylika argumenter, emedan allt tal om kvinnans *rättigheter* är dem en styggelse, behöfver det kanske påpekas, att det finns en statsrättslig uppfattning, enligt hvilken valrätten icke så mycket är en rättighet som fastmer en skyldighet. Denna åskådning har den fördelen framför den förra, som grundar sig på franska revolutionens uppfattning, att dels vara den vetenskapligt godkända, dels den med våra nationella traditioner bäst öfverensstämmande, ity att den svenska riksdagens arbete under 15- och 1600-talen var en statens funktion och icke en de privata intressenas sak.

Lydia Wahlström.

Litteratur.

Hemmet tomt (La maison vide). Af J. Deuzèle.

André Martyne är en ung parisare, hvarken bättre eller sämre än tusen andra. Han är intelligent, han är beläst, hans smak är förfinad och hans cylinder välborstad. — André är advokat till yrket eller rättare till namnet, ty hans förmögenhet ger honom tillräckligt att lefva af utan ansträngande arbete, och han tycker om att ha tid öfrig för en del bekväma och behagliga vanor, för umgänget med några vänner och för sina estetiska intressen. De sistnämnda träda tämligen starkt i förgrunden i hans lif, dock icke nog starkt för att sporra honom till en allvarlig kraftansträngning i någon som helst riktning — han har i det hela intet behof af hvad man kallar en lifsuppgift. Han har inrättat sitt lif klokt och behagligt åt sig, och han är fullkomligt nöjd.

Madeleine, André's intagande unga hustru, är i själfva verket mycket bättre än han. Hon är en enkel och osammansatt natur, men hon är plikttrogen och god, och det finns hos henne åtminstone en hel känsla, kärleken till maken. Att hon ser en smula ytligt på en del saker och ting, där hans öfvade reflexion trängt djupare, och att hon saknar det sinne för nyanserna, som utgör villkoret för att t. ex. helt förstå en dikt eller ett konstverk, beror hufvudsakligen på att hon är outvecklad. Ingen har någonsin försökt utveckla henne i den riktningen. Hennes man gör det icke heller. Han småler vänligt och en smula öfverlägset och går sin egen väg.

Så kommer omslaget. André Martyne, denne estetiske finmakare och älskvärde egoist, får en dag veta, att han inom sig bär fröet till en obotlig och dödsbringande sjukdom. Han kan hoppas att lefva i tre år till, lefva ungefär som andra och utan alltför svåra plågor. Men sedan måste han dö.

Från denna stund är hans lif förgiftadt. Dö — han skall dö! Den olycklige stänger sig inne på sitt rum, lutar hufvudet i händerna, gråter — — — Hans unga hustru får ingenting veta, hvarken hon eller vännerna. Ensam vill han bära sin fruktansvärda hemlighet, och den bemäktigar sig snart hela hans varelse. Döden sitter vid hans säng, vid hans bord, dess skugga breder sig allt mörkare öfver hans väg, han förefaller sig själf redan som en lefvande död.

Hur skall han finna lindring i sina kval? Någon religiös tro har han icke. Själfmordstanken dyker upp som en utväg att åtminstone förkorta lidandet; men han upptäcker snart, att liffsinstinkten hos honom är starkare, än han trott. Han försöker återvända till de nöjen och intressen, som förr gifvit innehåll åt hans lif, men de förblekna alla i dödens närhet; förtviflad griper han efter

allt starkare sensationer, spel, utelif — för att efter en kort tid med vämjelse och förakt vända sig ifrån alltsammans.

Då är det en dag, som om fjäll fölle från hans ögon, och han ser, hvad det är, som utgör förintelsens rätta fasa. Han ser, att hans största olycka är att icke ha utfört någon enda handling, i och genom hvilken han kan öfverleva sig själf. Icke ens vid hans egen härd skall så mycket som en skugga bestå af hvad som varit hans personlighet: han skall lämna hemmet *tomt*, fullkomligt *tomt*.

Det är i ett sådant ögonblick, som Madeleine kommer med sin ömhet, sitt deltagande, sina oroliga frågor. Och André gråter ut i sin hustrus famn.

Detta blir vändpunkten i hans själstillstånd. Ty under det innerliga förhållande, som nu utvecklar sig mellan makarne, reser sig ändtligen för André en uppgift, åt hvilken han vill ägna sina sista år: »han vill öppna sin hustrus frågande ögon för lifvets verkligheter, steg för steg; han vill tåligt inplanta i detta sinnes nya, men fruktbara mark lifvets grundsanningar och, såsom vårdaren gör med sällsynta växter, drifva fram det rätta och sannas blomma till att slå ut». Att gifva det bästa af sig själf i arf åt en annan, åt den, som skall uppfostra ens barn, att omplantera sina innersta känslor och tankar i en annans bröst och sålunda veta sin själ fortleva i hennes — det är att motstå förintelsen, det är att icke dö, fastän man dör.

Så tänker och talar André Martyne, denne man, som pröfvat och förkastat alla värden, utom sitt eget. Bokens senare hälft handlar om hur han utför sitt värf och hur han slutligen tror sig lyckas.

* * *

Skildringen af dödens och dödsskuggans makt öfver ett människosinne är af en gripande verkan, och man läser den med en ständigt stigande förväntan. Men när slutet kommer, är det ändå icke, hvad man väntade. Det är liksom för smått, och det verkar icke heller sant. Till en del beror detta på att hufvudpersonens utveckling är oklar. André Martyne gör många negativa erfarenheter, men gör han en enda positiv af verkligt lifsduglig bärkraft? Hvilka lifvets grundsanningar har han egentligen att lära sin Madeleine? Att man bör vara god och göra sin plikt — det visste hon förut, till och med bättre än han. Hvilka resultat, den stora omhvälfningen åvägabragt i hans sinne, därom lämnas man i ovisshet; visserligen talar han om att han »förr var en medelmätta såväl i tankelif som lefnadssätt», men man ser ingenstädes i boken spår af att hans egen litenhet och ömklighet gått upp för honom med den förfärande och förkrossade klarhet, som bort göra denna sorg till den värsta för honom i dödens närhet. Man ser däremot åtskilligt, som tyder på att han i grund och botten är densamma. Den uppfostran, hvarmed han vill utveckla sin hustrus själslif, är i mycket lik den, som gaf honom själf så föga motstånds-

kraft, när dödsångesten krökte honom som en mask. Man igen känner den ytlige estetikern från fordom. Och när han sätter som sitt lifsmål, att *hans* själ skall fortleva genom tiderna, att »aflägg af hans eget väsen, späda, men rika på kärna, skola uppspira i hans hustrus bröst och bära härliga frukter», så tycker man, att han har ringa grund att vara så nöjd med sig själf. »Detta verk», säger han, »är dyrbarare än något annat; när man sört för att icke lämna efter sig hemmet tomt, då har man lefvat nog, och tiden är inne att dö». Mot detta påstående, tillämpadt på en man sådan som André Martyne, reagerar man. »Du skall sörja för att vårt barn kommer att likna oss!» så lyder Andrés testamente till hustrun. Man skulle bättre förstätt meningen med hela boken, om han sagt: »Du skall sörja för att det blir tusen gånger bättre».

Trots allt detta är emellertid »Hemmet tomt», hvars författare med detta arbete debuterar på den litterära banan, ett vackert och löftrikt verk. Det är alldeles gifvet läsvärdt, och det är väckande — kanske icke för hvad som *icke* står där.

E. Wbg.

* * *

Vera. En berättelse af Johan Nordling.

Vera de Vallée är ett moderlöst barn med det blåaste blod i sina ådror, hon växer upp i en vrå af världen, en svärmisk liten varelse, som ser på lifvet med stora förvånade ögon, allt under det hennes ensamma hjärta beständigt längtar efter den moder hon aldrig känt. Vi följa hennes öden år från år, där hon växer upp i sagornas och traditionernas poesityngda luft, uppfostrad af en gammal kärnfull farmoder och en godsinnad men obetydlig far. Det finns i berättelsen om hennes barn- och ungdomsår åtskilliga vackra och tilltalande drag, friskt och lifligt, om ock ej mera originellt skildrade t. ex. berättelsen om Veras första kyrkobesök och farmoderns död. Några data i berättelsens förhistoria visar oss att förf. förlagt den egentliga handlingen några årtionden tillbaka, och om ej ett modernt författarenamn stode att läsa på titelbladet, kunde man lätt frestas att anse boken betydligt äldre än hvad den är. Den påminner nämligen i mångt och mycket om en del af våra äldre svenska originalarbeten, har flere af dess ovadersägliga förtjänster men erinrar ock om dem genom ett visst afstånd från verkligheten. Detta gäller isynnerhet kärlekshistorien och bokens senare del. Visst var hjältinnans världserfarenhet skäligen liten, men nog borde hon ha känt sin ömme far alltför väl för att veta, det han inte för alltid skulle nännas hålla henne skild från hennes älskade, arbetarvännen med det ädla syftet och de något högtrafvande orden, och visst hade det varit bäst att hon vågat ännu ett litet försök, innan hon flydde från hus och hem, ådragande sig den dödande sjukdomen. De unga flickorna i våra dagar ha åtminstone inte för vana att

komma af sig för minsta motstånd, de äro gjorda af betydligt starkare virke.

Trots denna väl romantiska läggning är emellertid »Vera» en ganska intagande liten bok och därtill en af det fullkomligt oskyldiga slaget, som kan läsas med nöje af olika åldrar.

F. E.

Kvinnans deltagande i stadsfullmäktigevalen.

En stor lifaktighet har under denna vinter varit rådande i vårt land inom olika områden af kvinlig verksamhet, särskildt i det som rör deltagandet i de kommunala valen, hvilket ju nära sammanhänger med intresset för den politiska rösträtten. Efter hvad Dagny i ett föregående häfte meddelat har en del kvinnoföreningar, däribland Fredrika-Bremer-Förbundet, bringat å bane ett offentligt möte för att intressera kvinnorna för de stundande stadsfullmäktigevalen. Valbyråer ha ordnats inom hufvudstadens särskilda valkretsar, där de olika partiernas röstsedlar varit tillgängliga, upplysningar angående sättet för välförrättandet lämnats m. m. Dessa åtgärder ha också haft åsyftad verkan, ity att antalet röstande kvinnor visat sig vara betydligt större detta än föregående år.

Enligt en på Föreningens för kvinnans politiska rösträtt försord gjord uträkning ha under innevarande år antalet röstägande kvinnor i Stockholm uppgått till 9,539 och af dessa ha 972 (eller 10.1) begagnat af sig sin rösträtt. Endast *ett* föregående år har kvinnans deltagande i valen varit lika stor som nu.

Nedanstående siffror visa såväl de röstberättigades antal som ock i hvad mån de begagnat sin rösträtt.

År*)	1880	deltogo	utaf	3522	röstberättigade	9 i valen	=	%	0.2	
»	1881	»	»	3575	»	12	»	=	»	0.3
»	1882	»	»	3835	»	36	»	=	»	0.9
»	1883	»	»	4340	»	12	»	=	»	0.3
»	1884	»	»	4608	»	17	»	=	»	0.4
»	1885	»	»	3589	»	149	»	=	»	4.2
»	1886	»	»	3727	»	134	»	=	»	3.6
»	1887	»	»	4051	»	467	»	=	»	11.5

*) Uppgifterna hämtade ur Stockholms kommunalförvaltning utom för år 1902, för hvilket år uträkning verkstälts af Föreningen för kvinnans politiska rösträtt.

Ar 1888	deltog utaf	4310	röstberättigade	271	ivalen	=	»	6.2
» 1889	»	»	4255	»	189	»	=	» 4.4
» 1890	»	»	4802	»	175	»	=	» 3.6
» 1891	»	»	4106	»	160	»	=	» 3.0
» 1892	»	»	4551	»	135	»	=	» 3.0
» 1893	»	»	4693	»	71	»	=	» 1.5
» 1894	»	»	5455	»	220	»	=	» 4.0
» 1895	»	»	5242	»	322	»	=	» 6.1
» 1896	»	»	5442	»	309	»	=	» 5.7
» 1897	»	»	5799	»	79	»	=	» 1.4
» 1898	»	»	5521	»	134	»	=	» 2.4
» 1899	»	»	6121	»	98	»	=	» 1.6
» 1900	»	»	6542	»	112	»	=	» 1.8
» 1901	»	»	6843	»	147	»	=	» 2.1
» 1902	»	»	9539	»	972	»	=	» 10.1

Har antalet röstberättigade kvinnor varit i nästan oafbrutet stigande, så har däremot deras deltagande i valen varit ganska varierande, och intressant och lärorikt är att se huru det arbete som nedlagts burit alldeles direkt frukt.

Så t. ex. började Fredrika-Bremer-Förbundet arbetet att väcka kvinnornas intresse för stadsfullmäktigvalen år 1885 då annonser och notiser infördes i tidningarna angående kvinnans »rätt och plikt» att deltaga i val af stadsfullmäktige, och genast steg de röstades siffra, som dittills intet år uppgår till 1 % till 4.2 % af samtliga röstägande kvinnor. Nästa stegring visar år 1887 och hade sin direkta orsak däri, att Föreningen för Gift kvinnas äganderätt det året anordnade ett möte för frågan besökt af 400 å 500 personer, hvarjämte utdrag gjordes ur röstlängden angående röstberättigade kvinnor, cirkulär utsändes och en valbyrå upprättades. Resultatet var såsom ofvan synes att 11.5 % af de röstägande kvinnorna utöfvade sin rösträtt, en siffra som ännu i dag ej öfverstigits. De följande åren fortsattes arbetet såväl från Fredrika-Bremer-Förbundets som Gift kvinnas äganderätts sida, men valsiffrorna sjunka alltjämt till dess de båda nämnda föreningarna år 1894 göra gemensamt arbete, låta utskrifva röstlängder, utsända cirkulär m. m., då val-siffran stiger 1.5 % till 4 % och åren därpå till 6.1 och 5.7; så sjunker siffran åter till den i år stigit till 10.1 %.

Föreningsmeddelanden.

Dräktreformföreningen har till Fredrika-Bremer-Förbundet inlämnat en skrifvelse hvori föreningen tillkännager sitt beslut att efter en 17-årig tillvaro upphöra med sin verksamhet, d. v. s. under sin hittillsvarande form. Däremot föreslås, att i den upplösta föreningens ställe, en komité med ändamål att verka i dräktreformföreningens syfte skall tillsättas af Förbundet. Detta förslag har af Förbundets styrelse bifallits, och har den förra dräktreformföreningens styrelse anmodats att inkomma med en plan till den blifvande komiténs verksamhet och sammansättning.

*

Gåfva till Förbundet. Af fru B. Haglund har Förbundet haft glädjen mottaga som gåfva ett porträtt af Fredrika Bremer, en större kolritning af Carl Larsson. Gåfvans värde kommer ännu mer att förhöjas därigenom, att konstnären godhetsfullt lofvat att underkasta porträttet nödiga restaureringar.

*

Föreläsningarna vid Liljeholmen, hvilka alltsedan jul fortgått med 14 dagars mellanrum, ha omfattat följande ämnen: »Arbetet och dess betydelse» af fröken Clara Wahlström; »Om J. L. Runebergs lif och diktning» af fröken Marie Louise Gagner, hvilket föredrag illustrerades med kvartettsång; »Jonas Ahlströmer, de svenska fabrikernas fader» af fröken Lilly Engström; »Hur naturen danade Sverige» af fil. kand. fröken Elsa Kock; »Om biet» af fröken Anna Höjer; »Huru böra vi bäst rusta våra barn för deras uppgift i lifvet», inledningsföredrag af fru Höjer, åtföljdt af diskussion. Sista föredraget har ägt rum torsdagen den 30 april och handlade om »En resa i Sahara» af fröken G. Hjelmerus.

Som ett slutomdöme om föreläsningarna kan konstateras att desamma i allmänhet omfattats med mycket intresse af den publik, för hvilken de varit afsedda. Ett bevis på det erkännande företaget rönt är, att äfven från andra församlingar i hufvudstaden begäran ingått till Förbundet om ordnandet af liknande aftenunderhållningar, däribland från Föreningen för kyrklig själavård i Maria församling.

*

Föreningar för kvinnans politiska rösträtt finnas numera i följande 14 städer: Stockholm, Göteborg, Lund, Nyköping, Helsingborg, Karlstad, Uppsala, Gäfle, Malmö, Varberg, Halmstad, Engelholm, Växiö och Ronneby.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11-4, under
sommaren, kl. 11-3.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Upplysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Anmälan.

Dagny utkommer **1903** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.